

Mourits M. Joensen

Ein milliard til myndan av býrúmi í høvuðsstaðnum – kann gleppa okkum av hondum

Tit hava einans eitt skot í byrsuni, Føroya Landsstýri og Tórshavnar býráð, og neyvan verður nakað annað at løða við hesa øldina!

Sum øllum kunnugt, sum búleikast í høvuðsstaðnum, so hevur menningin rakt miðbýin og gongugøtuna eins meint og nógvar aðrastaðni í størri býunum á fastlandinum, har okkara gongugøta stórt sæð er burtur og miðbýurin er deyður sum býrúm. Handilssentrini taka til sín stóran part av tí aktiviteti, sum fyrr var at síggja í gongugøtuni.

Hetta er rákið allastaðni, har alternativar loysnir ikki verða royndar. Vit skulu ikki seta forðingar fyri menningina, men tá vit kunnu hava bæði, handilssentur og vælvirkandi gongugøtur, um vit nýta loysnir, sum onnur kring okkum hava sera góðar royndir av, so er tað undrunarvert, at hesar loysnir ikki verða troystar, og hugstoytt at tær ikki verða so frægt sum umrøddar.

Men er einans talan um at skapa býrúm í høvuðsstaðnum, so fólk síggjast aftur í gongugøtuni? Kann høvuðsstaðurin, miðbýurin og gongugøtan nýtast til nakað nógv størri og meira týðningarmikið, nakað sum er við at gerast eitt stórt vandamál fyri demografiska landslagið, har hagtøl vísa, at tey ungu undir víðari lestri uttanlands ikki venda heim aftur.

Skúlar og býrúm

Hetta at nýta størri skúlar sum aktivar komponentar í býarmenningini, sum verulig lokomotiv fyri menningini av býrúmi og gongugøtum, er roynt aðrastaðni við sera góðum úrslitum.

Hjá okkum hava myndugleikarnir lagt hægri lærustovnarnar fjart frá bygnum økjum, í andsøgn við tað sum hendir í londunum kring okkum. Vit hava Miðnáms-skúlan í Kambsdali, Fiskivinnuskúlan í Vestmanna, og Miðnáms-skúlan í Hovi. Felags fyri skúlarnar er, at bussur stendur við høvuðsdyrnar at koyra næmingin frá skúlanum, og síðani verður ljósið sløkt. Her fæst eingin akkumulandi effekt frá skúlanum, sum stóra talið av næmingum annars kundi havt í nærumhvørvinum, um karmarnir vóru teir røttu.

Umframtað at vit ikki fáa skapt eitt nøktandi lestrarumhvørvi, sum næmingar

søkja til, so er annað vandamál við staðsetingini, sum kann hava álvarsligar avleiðingar fyri dygdina í undirvísingini, nevniliga, at vit fáa ikki væl útbúnað lærarar at trívast í og søkja til tilíkar útbúgvingarstovnar. Staðsetingin er tiskil í sær sjálvum destruktiv fyri alt lestrarumhvørvið.

At staðseta miðnáms-skúla í høvuðsstaðnum, sum ivaleyst skal nærkast milliardini tá samanum kemur, uttan at nýta hann til menning av býrúminum, er skelkandi. Markleys líkasæla fyri høvuðsstaði okkara og teimum lesandi!

Miðnáms-skúlin við Marknagilsvegin skeivt staðsettur!

Eru skúlarnir staðsettir uttan eina størri ætlan, er ivaleyst spurningurin vit sum borgarar kunnu stilla landspolitikkur okkara, og kunnu vit loyva okkum at nýta hundrættals milliónir á tilíkan hátt, uttan at nýta tilíkar glæsiligar bygningar, sum vit ikki hava so nógvar av á hesum, í allar mátar korgu klettum, sum aktivar komponentar í myndan av býrúmi?

Nú gjørdist Miðnáms-skúlin í Hovi partur av einum størri rumbulsmáli, men er hetta lítið av miklum, verður hildið áfram við verandi strukturleysu staðseting av størri skúlunum, m.a. staðseting av Miðnáms-skúlanum við Marknagilsvegin, við útjaðaran av høvuðsstaðnum. Skulu vit enn einaferð vera vitni til, at skúlin ikki verður nýttur sum partur av menningini av býrúminum, hesaferð í høvuðsstaðnum, og sum partur av einari størri demografiskari ætlan, sum kann gerast dragkraftin heim aftur hjá teimum avlærdu?

Almenna og kommunala fyrisitingin hevur ikki eitt lokkandi skrivstovu-umhvørvi, sum er kappingarført við tað londini rundan um okkum kunnu bjóða. Her verða ótíðarhóskandi bygningar leigaðir, ella bøtt verður um gamlar kroysur, heldur enn at byggja nýtt, nýtiligt og tíðarhóskandi.

Ein milliard tøk til myndan av býrúmi í høvuðsstaðnum. Fyri Tórshavnar býráð skuldi

hetta verið eitt upplagt høvi til at ment miðbýin, ja ivaleyst einasta høvi sum býðst hesa øldina. “Ein nýggj byrjan”.

Vit hava veruliga tørv á at skapa eitt umhvørvi, har tey ungu, eftir lestur í útlandum, hava hug at venda aftur til. Verður skúlin staðsettur við Marknagilsvegin, tá verður arbeiðið eins og higartil uttan eina miðvísa ætlan, og vit fara frá einum rumbulsmáli í Hovi til eina gølu í høvuðsstaðnum.

Har Esbjerg en fremtid som studieby?

Á Internetinum kann lesast grein har Esbjerg býur stillar sær spurningin, um býurin hevur eina framtíð sum lestrarbýur. Hetta er spurningur sum teir leiðandi í størri býunum í londunum rundan um okkum stilla sær. Her heima verður hetta ikki viðgjørt um eitt viðkomandi evni, hvørki í menningini av høvuðsstaðnum, ella sum eitt demografiskt orðaskifti, í kapping við útheimin.

Millum størri býrarnar í londunum rundan um okkum er stór kapping um tey lesandi, tí tað er almenn vitan, at trívast tey lesandi í býnum, so gongst býnum væl. Í Norra vísti kanning, at Trondheim var millum best umtóktu býir, og komst hetta m.a. av einum góðum lestrarumhvørvi.

Men eins og í Esbjerg kunnu vit spyrja:

- Hevur Kambsdalur, Vestmanna og Hov eina framtíð sum lestrarbýir?
 - Hevur Klaksvík eina framtíð sum lestrarbýur?
 - Hevur høvuðsstaður okkara eina framtíð sum lestrarbýur?
- Kambsdalur, Vestmanna og Hov kunnu ikki nýtast sum lestrarbýir; tá teir ikki hava karmarnar rundan um skúlan, sum eru altavgerandi, og ikki kunnu skapa teir heldur. Teir koma tí ongantið at lúka hesi krøv.
- Klaksvík hevur ikki karmarnar, fær teir neyvan, og sum menningin á undirvísingarkerkinum er í lóguni, so er neyðugt at Føroyar hevur eitt vælvirkandi og kappingarført umhvørvi, sum liggur savnað á einum stað, og liggur tað best í høvuðsstaðnum. Størri eru

vit heldur ikki. Trupulleikin er bert, at høvuðsstaður okkara eigur ongan góðan innan tinggátt, og verður lýstur sum veruliga orsøkin til, at bygdirnar ikki mennast. Veruleikin er tó júst hin øvuti, at ein sterkur høvuðsstaður er borganin fyri at vit kunnu varðveita bygdirnar. Verður høvuðsstaðurin álaður sundur, og fellur, so sum verandi politikkur á tingi vil borga fyri, tá fella bygdirnar við.

Heldur enn at stríðast saman við høvuðsstaðnum um at menna karmar sum kunnu vera við til at kappast við londini úti í heimi, sum draga tey ungu burtur frá okkum, so er uppgávan vorðin hon, at roynt verður at draga tey ungu úr høvuðsstaðnum út til útjaðaran, fyri at bjarga hesum undan vaksandi fráflytingini. Úrslitið gerst sjálvsagt júst tað øvuta.

Skúlin og umhvørvið rundan um skúlan

Skúlin vit byggja í dag, skal vera ein annar enn hann vit bygdu fyri bert fáum árum síðani. Internetið hevur broytt skúlagongd radikalt. Nørre Nisum seminar hevur í dag fleiri næmingar sum eru knýttir at skúlanum umvegis fjarlestur enn næmingar eru á sjálvum skúlanum. Hetta er gongdin, har umhvørvið gerst óviðkomandi. Tí er staðseting av skúlum ein sera viðkomandi spurningur. Er ikki eitt fangandi umhvørvi rundan um skúlan, so fáa vit ikki skapt eitt lestrarumhvørvi sum lýkur nútíðar tørv. Umhvørvið rundan um skúlan er altavgerandi. Umhvørvið á sjálvum skúlanum er sekundert. Næmingarnir bliva burtur sum tíðin liður, og teir bestu lærararnir søkja ikki inn í umhvørvið. Og vandamálið, teir næmingar sum gera seg lidnar í útlandum, hava einki frá lestrartíðini her heima, sum dregur teir aftur til økið. Ringrásin verður slitin.

Ung kvinna: Eg kundi ikki hugsað mær at sitið í fjøllunum í Hovi og lisið til Heilsurøktara. Tá fari eg heldur til Danmarkar, ella eg lesi í Norra umvegis Internetið, tó eg har skal gjalda fyri útbúgvingina.

Tað er av týðningi at hava í huga, at kappingin frammyvir ikki einans verður at fáa fatur á tí lesandi og læraranum,

men eins týðningarmikið tí avlærda, við einum lokkandi umhvørvi sum viðkomandi ynskir at venda aftur til fyri at bjóða sínum egnum børnum. Tvs. umhvørvið um skúlan skal vera partur av konseptinum. Tað fáa vit ikki við Marknagilsvegin.

Skúlaætlanin við Marknagilsvegin eigur at verða slept, og skúlin lagdur inni í miðbýnum í høvuðsstaðnum, skulu Føroyar hava eitt einasta stað sum lýkur treytirnar, sum settar verða til ein lestrarbý. Um ikki, lýkur høvuðsstaðurin heldur ikki treytirnar, og vit hava einki tilíkt at bjóða okkara ungdomi í kappingini við londini rundan um okkum.

Til ber við einum pennastroki at flyta útbúgvingar úr einum býi í annan, av einari oyggj í aðra, men næmingar, lærarakreftir og demografiska rákið letur seg ikki kúga á henda hátt

Hvar aðrastaðni í heiminum hevur flokkur havt ætlanir um at lóggeva leikvøllin hjá landsliðnum úr høvuðsstaðnum? Sjálvt landsdystir og steypadystir kunnu vit ikki semjast um at hava í høvuðsstaði okkara.

Landspolitikarar hava byrjað eina niðurbræðing av høvuðsstaði okkara, sum er einasta bulvirkni ímóti tí totalu fráflytingini. At halda at Føroyar sleppa undan tí ráki, sum fer fram um allan vesturheimin, og tvíhalda um eina loysn, sum í øllum sínum facettum er degenererandi fyri samfelagið, er ilt at skilja.

Matadorministarar, høvuðsstaður og lestrarbýur

Í fjølmíðlunum verður tíðum kunnað um Jobmatch átøk uttanlands, har roynt verður at lýsa fyri lesandi hvat vit her heima hava at bjóða teimum avlærdu. Men her hava vit, við stórum avleiðingum fyri tey avlærdu, væl stuðlað av nýggju vallógini, fingið eitt nýtt fyrbrigdi. Landsstýrismenn, sum síggja móguleikan í at keypa sær sæti á tingi alt lívsskeiði, um teir taka ein størri almennan stovn úr høvuðsstaðnum, og flyta hann út í annað øki. Landsstýrismenn sum soleiðis spæla

matador við stórum málsøkjum. Matadorministarar.

Avleiðingarnar eru, umframtað at máa stóðið undan okkara høvuðsstaði, at hetta stuðlar beinleiðis undir ta fráflyting, sum somu politikarar tosa um at steðga. Tí, fáa vit avlærð at flyta úr Madrid, Bryssels, London, Stockholm ella Keypmannahavn til almennar stovnar á bygð?

50 út av hvørjum 100 lesandi uttanlands venda ikki heim aftur, samstundis sum 150 útbúgvinn flyta av landinum hvørt ár!

Partur av mótspælinum hjá politiska mynduleikanum er matadorspæl við læristovnum, almennum arbeiðsplássum og høvuðsstaði okkara.

Og hvussu við skikkaðum umsøkjum til stórvini á lítlu plássunum, og dygdin í tænastrum tey kunnu veita? Kann tað halda ung vælútbúgvinn frá at flyta heim aftur? Kann tað vera orsøk til at vælútbúgvinn flyta av landinum?

Spurningur má veruliga verða settur við hvørt Jobmatch tiltøkini eru til nakað gagn, heldur “matadorpolitikkurin” áfram. Hvat skal skapa okkara høvuðsstað komandi, um tað ikki eru almennir stovnar, og tænastruvinnur avleiddar av teimum. Hvat er okkara høvuðsstaður uttan nógvir sterkir almennir stovnar? Hvussu fáa vit eitt sterkt lestrarumhvørvi uttan ein sterkan høvuðsstað, og hvat eru Føroyar uttan eitt sterkt lestrarumhvørvi og ein sterkan høvuðsstað?

Lógarsmíðið er alt ov seinført, og ikki tíðarhóskandi einum framkomnum samfelag á fleiri økjum. Grunnleggjandi tænastr kunnu ikki veitast, m.a. ber ikki til at veita borgarar tænastr um Internetið, og alternativar bústaðarmøguleikar. Krøv sum avlærð stilla, skulu tey búleikast her.

Landstýrismenn og býráðspolitikarar, uppgávan beint nú er at fáa flutt Miðnáms-skúlan frá Marknagilsvegi til miðbýin. Tit hava einans eitt skot í byrsuni, og neyvan verður nakað annað at løða við hesa øldina! Uppgávan og ábyrgdin er langt størri enn vit sum borgarar meta tit geva tykkum far um.

